

Nr 371.

Av herr **Norin**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till apoteksvarustadga.*

År 1895 behandlade Riksdagen en av herr v. Stapelmohr i Första kammaren väckt motion om ett tidsenligt ordnande av handeln med läkemedel.

I motiveringen för det utlåtande, som avgavs av Första kammarens första tillfälliga utskott heter det bland annat:

»Genomläser man de av motionären citerade äldre medicinalförordningar och privilegieförfattningar, vilka tillkommit under en tid, då det hörde till ordningen att genom monopol, privilegier och skråordningar skydda de särskilda yrkena, får man det intrycket, att de icke minst utfärdats i syfte att trygga apotekarne i deras medikaments-handel mot konkurrens från köpmännens sida».

»Att de gamla förordningarna», yttrar utskottet vidare, »från denna synpunkt äro föråldrade och otidsenliga måste erkännas, liksom man kan ifrågasätta lämpligheten av att vår tids lagstiftning skulle söka att i 1600-talets anda hävda apotekarnes personliga privilegier».

Hvad utskottet finner nödvändigt är däremot, att staten låter noggrant kontrollera även den läkemedelshandel som sker utanför apoteken.

Det yttrar härom bland annat:

»Staten kan ej lämna den enskilde några föreskrifter vid hans inköp i allmänhet, och då så är kan den ej heller tvinga honom att vid sina inköp av läkemedel uteslutande begränsa sig till apoteken, allra helst som åtskilliga artiklar, som kunna brukas som medikament, med allt skäl kunna anses som vanliga handelsvaror och i denna sin egenkap även allestädes finnas tillgängliga för köparen».

Denna handel med läkemedel utanför apoteken kan alltså ej, anser utskottet, hindras. Men vad som bör göras är, att kontrollera den så,

att ej humbugsmedel kunna försälas, och vidare att stävja missbruk av den fria handeln genom höjande av böterna för olaga medikaments-handel.

På denna motivering grundade utskottet sitt förslag, att Första kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående handeln med läkemedel.

Andra kammarens första tillfälliga utskott intar i sitt utlåtande samma ställning till ordnandet av läkemedelshandeln som Första kammarens, så till vida att det anser, att denna handel ej bör ordnas efter sextonhundredatalets skräprinciper. Det yttrar härom bland annat:

»Hvad köpenskapen med varor, vilka utgivas för och försälas som läkemedel av andra personer än apotekare, beträffar, så synes det utskottet vara tydligt, att man varken kan förbjuda allmänheten att köpa sådana varor och ej heller kan förbjuda sådana varors utbudande, så mycket mindre som största delen av dessa varor utgöras av ämnen, som även annars i handeln äro tillgängliga, och de dessutom mycket ofta utbudas till salu fullkomligt bona fide, det vill säga så, att försäljaren är fullt övertygad om sin varas förträfflighet i det angivna avseendet. Utskottet vill härmed ej hava förnekat, att största delen av denna handel likväl innebär ett ocker på allmänhetens godtrogenhet; men utskottet anser, på nyss angivna grunder, att handeln med dessa varor, även då de försälas som läkemedel, ej kan förbudas, och anser utskottet för öfrigt, att det bästa medlet att åvägbringa förbättrade förhållanden består i allmänhetens ökade upplysning och ömdömesförmåga».

Principiellt har Andra kammarens utskott sålunda samma uppfattning som Första kammarens därutinnan, att läkemedelshandeln bör ordnas på andra grunder än hittills. Det vill emellertid icke biträda den av medkammarens utskott föreslagna skrivelsen till regeringen, därför att motiveringen därför även innehåller uttalanden om önskvärdheten av höjda böter för olaga försäljning av läkemedel och detta uttalande skulle kunna missförstås så, som skulle Riksdagen önska ej blott ett bibehållande utan även ett ytterligare kringgårdande av det bestående skrätvånget.

Utskottet hemställer därför, att Andra kammaren icke måtte biträda Första kammarens beslut.

Detta blev även kammarens beslut, varför frågan för den gången förföll.

Under diskussionen i Andra kammaren, som föregick fattandet av detta beslut, underströks emellertid med bestämdhet, att anledningen till beslutet icke var att kammaren icke ansåg, att lagstiftningen på läkemedelshandelns område var föråldrad och borde reformeras, utan att Riksdagen i en skrivelse i frågan borde uttala sig så tydligt, att ingen tvekan kunde uppstå om dess vilja, att denna reform icke skulle ske i sådan riktning, att monopol och privilegiesystemet upprätthölls.

Det var särskilt två talare, som starkt och bestämt under diskussionen underströko denna synpunkt hos Andra kammaren, en läkare, professor Wallis, och en statsrättslärare, professor Boethius.

Herr Wallis yttrade bl. a.:

»I avseende på icke av apotekare skeende försäljning av varor som läkemedel har Andra kammarens tillfälliga utskott i huvudsak samma ståndpunkt som Första kammarens. Båda utskotten anse, att en mängd av de som läkemedel utbjudna varorna alldeles icke bör av lagen antastas, deras försäljning icke försvåras eller fördyras.

I synnerhet gäller detta i avseende på försäljningen av även annars i handeln förekommande varor, vilkas försäljande ingen människa kan hindra, liksom ingen människa kan förhindra allmänheten att hava förtroende för dessa varor, då de utbjudas som läkemedel.»

Andra kammarens tillfälliga utskott medgiver vidare villigt, liksom Första kammarens accepterade hemställan beror på, att i motiveringen ingår ett stycke, som synes innehålla, att straffbestämmelserna i allmänhet borde skärpas i avseende på obehörig försäljning av varor som läkemedel. Detta ha vi icke kunnat gå in på, då Första kammarens tillfälliga utskott härigenom synes vilja icke blott bibehålla utan även skärpa de lagbestämmelser, som gjordes i slutet av 1600-talet, och vilka i själva verket söka åstadkomma ett monopol för apotekare i avseende på försäljningen av varor såsom läkemedel.»

Herr Boethius yttrade bl. a.:

»Vad apotekarna angår, så har det talats om, att det är så illa ställt, att vissa personer våga sig till att sälja varor som apoteksvaror. Vilja herrarne verkligen vara med om att stadga ökade böter t. ex. för försäljning av liniment? Om en person påfinner ett alldeles oskadligt, men kanske verksamt liniment, skulle då stadgas högre böter för försäljning av sådant än de redan befintliga?

Jag tror icke, att apotekare behöva större skydd, och jag tror icke heller, att det är skäl att lagstifta för att skydda den enskilde mot att få betala för mycket för dylika läkemedel, som säljas av andra än

apotekarne, ty jag tror, att den procent, som dessa taga, icke är större än den procent, som herrar apotekare ofta få på sina apoteksvaror.

Vad utskottet anser, det är, att man skall stadga strängare straff för försäljning på enskild väg av sådana läkemedel, som äro för hälsan skadliga, men vi vilja icke något allmänt bönhaseri.

Det är detta som föranlett utskottets betänkande, och jag anser, att denna fråga behöver ligga till sig till nästa riksdag, ty om man nu i Riksdagens sista stund avgör den, så kunde kanske bland bestämmelserna komma med några, som vore rent av skrämmässiga och som skulle stå i avgjord motsats till vår tids uppfattning av denna fråga.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.»

Riksdagen har sålunda 1895 tydligt nog uttalat sig om i vilken riktning den vill att reformerna på läkemedelshandelslagstiftningens område skola gå.

Den vill ett avskaffande av det gamla monopolsystemet, som tar hänsyn till apotekarnes ekonomiska privatintressen men icke till allmänhetens bästa.

Andra kammaren har därtill betonat, att den visserligen vill, att lagen skall ge skydd mot humbugsmedicin, men detta icke genom allmänt bönhaseri för försäljning utom apoteken av läkemedel och ökade straffbestämmelser därför, utan dels genom allmän upplysning, dels genom kontroll över tillverkningen och försäljningen av läkemedel, även utom apoteken, men strängare straffbestämmelser blott mot försäljningen av sådana läkemedel som äro skadliga.

När man läser den allmänna motiveringen för det förslag till apoteksvarustadga som Kungl. Maj:t nu framlagt, förefaller det till en början, som skulle vid dess utarbetande verkliga hänsyn ha tagits till denna Riksdagens en gång så tydligt uttalade vilja.

Det säges nämligen där:

»Huvudprincipen för en lagstiftning på ifrågavarande område bör naturligen vara att, såvitt möjligt, tillgodose den allmänna hälsovårdens krav. Detta torde, tillämpat på det föreliggande fallet, innebära, att staten måste sörja för, att dess medborgare erhålla fullgoda och väl beredda läkemedel så lätt tillgängliga och till så billigt pris som möjligt.

Det dröjer emellertid icke länge, förrän dessa riktiga och sanna principer utan vidare bli skjutna åt sidan. De få gälla så länge det är fråga om den fabriksmässiga tillverkningen av och grosshandeln med läkemedel. Men när det gäller, vad som för den stora allmänheten har det största praktiska intresset, ordnandet av detaljhandeln med dem, då blir det en annan ton i pipan.

Då är det icke allmänhetens bästa utan apotekarnes vinst som är även den nuvarande regeringens ögonmärke.

Om grunderna för detaljhandelns ordnande säges icke, att även de böra läggas så, att allmänheten har tillgång till läkemedel billigt och bekvämt, men så, att apoteken icke blott bära sig som affärer utan även ge sådan vinst, att apotekspersonalens pensionering och apoteksprivilegiernas amortering blir säkerställd.

Regeringen synes sålunda anse, att allmänhetens krav på billiga och lättillgängliga läkemedel kunna fyllas, först sedan man tillsett, att även den fattigaste nödgats köpa sina läkemedel under sådana former, att han med sin slant bidragit icke blott till skälig vinst — eller här kan man snarare tala om oskälig vinst — på rörelsen för apotekarne, utan även till att lösa den rika korporationens pensionerings- och amorteringsbekymmer på ett för den tillfredsställande sätt.

Bestämmelserna i förslaget beträffande ordnandet av detaljhandeln med läkemedel äro i full överensstämmelse med denna storkapitalistiska princip och strida liksom den också direkt mot Riksdagens en gång klart och tydligt uttalade vilja, att några hänsyn till monopolintressen icke vidare få inverka vid lagstiftningen på läkemedelshandelns område.

Till och med den frihet som nu i praktiken finnes att köpa läkemedel även utom apoteken skulle nämligen genom flere av dem kringskäras på betänkligaste sätt.

Sålunda definieras ordet läkemedel: »vara avsedd att vid utvärtes eller invärtes bruk förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom hos människor eller djur».

Genom att ordet »förebygga» intagits i denna definition måste en mängd allmänna hälsovårdsmedel, som ha förebyggande verkan på sjukdomar genom att innehålla bakteriedödande ämnen, vilka nu fritt säljas i den allmänna handeln, komma att för framtiden bli monopoliserade för apoteken.

Nu har man vidare rätt att var som helst köpa icke under giftstadgan fallande växtdroger, vare sig de äro insamlade i Sverige eller i utlandet och vare sig de försäljas i blandat eller oblandat skick.

Går regeringens förslag igenom, inskränkes denna rätt till att blott gälla oblandade, i Sverige insamlade växtdroger.

Vilka följderna skola bliva för den menige mannen av dylika bestämmelser äro lätt att se.

Han blir tvungen att på apoteken köpa även vanliga hälsovårdsmedel för sig själv och husbehöfsmedel för sina kreatur. Skall förslaget verkligen tolkas efter ordalydelsen, kan han exempelvis icke

vidare i en handelsbod som nu få köpa vare sig vanliga munvatten och omslagsvatten, om de kunna förebygga sjukdomar genom att vara bakteriedödaande, och sårsalvor för sina kreatur eller många av de enkla och oskadliga örttéer, som nu med fördel användas som magdekokter, och de blandade kryddor, som kunna användas för att lindra svullnader och värk.

Han blir tvungen att köpa allt detta, som han nu kan få billigt och bekvämt i närmaste handelsbod, på apoteken.

Ekonomiskt leder detta till, att han får betala mångfaldigt mer för medlen än han nu behöver. Apoteken ha ju enligt medicinaltaxan rätt att taga priser, som ingen handlande kan eller vågar beräkna. Under hundra procents vinst nöjer sig näppeligen i regeln en apotekare och det har i facklitteraturen uppgivits, att det till och med finnes fall, då de taga en vida större vinst. Är det rim och reson i att menige man för sina vanliga husbehovsmedel, som utan risk nu köpas var som helst, skall tvingas betala en försäljare dylik profit?

En annan följd, åtminstone i Norrland, där avstånden äro långa och apoteken ligga mycket glest spridda, blir att det tar ökad både tid och kostnader att fara och hämta medlen, om de blott erhållas på apoteken, ja, att det ibland på vintern eller när det varken bär eller brister på snöfälten kan vara omöjligt att komma efter ett medel man nödvändigt behöver, som nu man kan få kanske alldeles invid sin egen hank och stör.

Ett förslag som innehåller bestämmelser, vilka på dylikt sätt stå i bestämd strid både mot allmänhetens berättigade krav och Riksdagens tydligt uttalade vilja, bör man väl se sig för att det icke i brådkastet antages.

Om det gäller sannerligen, vad herr Boethius 1895 yttrade i Andra kammaren beträffande det då föreliggande förslaget:

»Ett dylikt förslag behöver ligga till sig till nästa riksdag, ty om man nu, i riksdagens sista stund, avgör det, kunna bestämmelser komma med, som vore rent av skrämsliga och som skulle stå i avgjord motsats till vår tids uppfattning.»

Bättre än att lappa och laga på ett dylikt förslag och på sådant sätt söka bota dess värsta brister är, att Riksdagen avvisar detsamma och begär att till nästa år få ett annat, som verkligen i sin helhet är grundat på de allmänna principer även regeringen i början av motiveringen uttalat sin anslutning till och som icke heller strider mot den grund för läkemedelshandelns ordnande, som under diskussionen 1895 angivits vara av Riksdagen omfattad.

På grund av vad jag sålunda anført, tillåter jag mig hemställa, att Riksdagen behagade besluta:

att Kungl. Maj:ts proposition nr 243 måtte avslås, samt

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utarbetande av nytt förslag till apoteksvarustadga i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan angivna grundsatser.

Stockholm den 3 maj 1913.

Per Norin.
